oog verliest, sloop reeds daardoor een verwarring van denkbeelden bij hem in, die verdere weerlegging van zijn critiek doelloos maakt.

Toch zij er dit nog bij opgemerkt.

Het is ten eenen male onjuist, dat het geloofsinzicht der Roomsche, der Grieksche, der Luthersche en der Gereformeerde kerken product is van het afgetrokken denken van eenigen mensch, wie ook.

Dat was wel zoo met het Kantianisme, het Darwinisme enz., maar volstrekt niet op kerkelijk terrein.

Hier was het *leven* eerst, en is uit dat leven, door mannen die in dit leven deelden, pas *daarna* de voorstelling van dat leven opgemaakt.

De stroomingen daarentegen, waardoor de kerken uiteengingen, werden beheerscht door geographische, nationale, historische onderscheidingen, doordien de religieuse behoeften op het ééne terrein anders werkten dan op het andere. Alzoo zijn feitelijk, d. i. door levensgebeurtenissen, en niet door een denkproces van dezen of dien geleerde, allengs verschillende stroomingen openbaar geworden, die eerst daarna in de belijdenis met bewustheid werden uitgesproken.

Vandaar dat het verschil tusschen deze stroomingen zich eeuwen lang handhaaft, in al van landen tegelijk opkomt; en lang met offerande en bloedvergieting bezegeld werd, eer het zich vastzette in het bewuste woord.

Het diepe grondverschil tusschen de wijsgeerige scholen en de kerkelijke stroomingen moet dus gehandhaafd blijven.

Natuurlijk waren het altoos *menschen*, die handelden, die leden, die beleden, en leerden, maar nooit was het op kerkelijk gebied één mensch, die uit zijn brein een stelsel uitspon.

Bovendien bleef de kerk, ook bij haar uiteengaan in die vele stroomingen, niet onder de heerschappij van den Christus en onder de leiding van den Heiligen Geest?

Punt 12 in de critiek van den heer Lohman, slaan we als niets ter zake doende over. Hij zelf zal ons wel niet toedichten, dat wij ijveren zouden voor een levens- of wereldbeschouwing, die haar grondlijnen aan iets anders dan aan de Heilige Schrift ontleende.

Van gewicht daarentegen is punt 13, rakende het verschil tusschen de eclectici en de mannen der organische eenheid van gedachten.

Dr. Kuyper schreef hiervan:

Is dit nu wel verstaan, dan kan het niet moeilijk vallen, het verschil aan te geven tusschen het standpunt van hen, die de algemeene Schriftformule voldoende keuren, en die anderen die nadruk leggen op hun aanhoorigheid tot eene der groote historische stroomingen, en die deswege in Frankrijk naar de Roomsche, in Duitschland naar de Luthersche, en ten onzent naar de Gereformeerde beginselen verwijzen. Dit verschil ligt in drieërlei. Ten eerste hierin, dat de voorstanders der algemeene Schriftformule eenheid en samenhang in hun voorstelling missen, en, naar het voorkomt, te hooi en te gras, op den klank van dezen of genen tekst afgaande, zich nu eens een opinie over dit en dan eens een opinie over dat vormen, en zoodoende nooit een rijk ideën-organisme als van een plant voor zich hebben, maar hoogstens met een ruiker geuren, waarin de losgeplukte bloemstengels door een koord dat er niet bij hoort, worden saamgehouden. Zij daarentegen die uitkomen voor hun aanhoorigheid tot eene der groote, historische stroomingen, bezitten een levens- en wereldbeschouwing, die daarom vast ineenzit en energieke eenheid vertoont, omdat ze niet anders zijn wil, dan vertolking van het stelsel der dingen, gelijk God dit ineengezet heeft in de schepping en ons heeft geopenbaard.

Waarop de heer Lohman repliceerde:

Met weinig nadenken reeds kan worden ingezien, dat deze tegenstelling niet deugt, vermits een der beide groepen waarvan hier sprake is, de makers van den ruiker, *zich in het geheel niet bezig houdt* met het vraagstuk, dat de andere tracht op te lossen! Zij zoekt niet uit de Schrift een stelsel af te leiden. De vraag echter die ons bezig houdt is niet, of uit de Schrift een stelsel kan en moet worden afgeleid, want dit betwist geen denkend mensch, maar of, om dat te doen, men zich op eenigen anderen grondslag te plaatsen heeft dan op dien van de Heilige Schrift zelve.

Calvijn zelf heeft zich op den grondslag der Heilige Schrift geplaatst. Had ook hij zich vooraf in het bezit gesteld van de gereformeerde of eenige andere levens- en wereldbeschouwing, of zich „als aanhoorig tot een der groote, historische stroomingen" aangediend? Zoo niet, behoort hij dan tot de bouquetmakers waarvan Dr. K. spreekt? Immers neen! Maar dan is het ook duidelijk dat de tegenstelling geen beteekenis heeft.

Het eerste dient betwist. De *eclectici* vormen zich wel terdege een voorstelling van de dingen. Dit kan ook niet anders, want de vraagstukken van het leven dringen zich vanzelf aan u op. Ge staat er voor. En geen denkend mensch kan ze ontloopen. Ook de eclectici hebben dus wel terdege een samenstel van denkbeelden, alleen maar de deelen, de stukken waaruit dat samenstel bestaat, hooren niet bijeen. Ze vormen geen plant. Ze zijn een ruiker. De eclectici redeneeren gedurig uit met elkaar strijdige beginselen. Ze zijn atomisten. Ze hebben geen stijl. Ze kennen geen eenheid. Mozaïek is, zoo ge wilt, hun hoogste kunst. En dat nu juist vindt ge niet bij Paulus, niet bij Johannes, niet bij Augustinus en Thomas, niet bij Luther en Calvijn. Deze allen zijn mannen en denkers uit één stuk.

Dat nu een Christendenker zich daarbij voorstelt te bouwen op den grondslag der Heilige Schrift, en afbreekt wat blijkt niet op dat fundament te rusten, spreekt vanzelf.

Alleen maar, en hierin ligt het verschil, niet elk Christen voor zichzelf begint opnieuw te bouwen van het fundament af, maar hij bouwt voort aan wat anderen begonnen zijn. Wel onderzoekt hij daarbij telkens of zijn bouwsel in de loodlijn van het goede fundament valt, maar omdat hij voortbouwt aan ander bouwsel, *moet* hij kiezen, wiens bouwsel z. i. dusver het meest juist liep.

En nu Calvijn?

Wie Calvijn, al ware het slechts zijn *Institutie*, ten deze doorlas, kan niet zeggen wat de heer Lohman hier zegt.

Het is toch volstrekt niet waar, dat Calvijn, met terzijschuiving van den arbeid van het verleden, als ware hij de eerste bouwmeester, opnieuw van het fundament begon, maar, heel zijn *Institutie* door, geeft hij telkens duidelijk aan, in hoever hij zich aan het verleden aansluit, met name aan Augustinus en Thomas; en waar, en waarom hij afwijkt.

Zelfs is het voor geen kenner een oogenblik twijfelachtig, dat Calvijn in den grooten strijd tusschen de Platonische en Aristotelische, en evenzoo tusschen de nominalistische en realistische wereldbeschouwing, zich volkomen helder bewust was, bij welke dusver ontwikkelde levens- en wereldbeschouwing hij zich aansloot.

Toch moet natuurlijk bij een man als Calvijn, altoos met het feit gerekend, dat in zijn dagen een *nieuwe* kerkelijke strooming haar eigen bedding koos, en dat dit nieuwe niet *kon* ontleend zijn aan het verleden.

Uit de Pers.

In de *Friesche Kerkbode* brengt de bekende K. het vraagstuk van het *democratisch* inrichten onzer kerkelijke instituten ter sprake, en zegt dan in zijn tweede artikel o. m. dit:

Voor wie acht geeft op de teekenen der tijden is de vraag, hoe men tegenover deze „democratische richting" moet optreden, niet zoo gemakkelijk te beantwoorden. In haar, evenals in Rebekka's schoot, ligt een tweeling verscholen. Zoowel op politiek als op kerkelijk gebied. Ieder goed Calvinist is vóór uitbreiding van volksinvloed, vóór erkenning van het volksrecht. Even hoog als wij eenerzijds het gezag stellen bij de gratie Gods, even sterk ijveren wij tegen elke overheerschING en knechting van het volk. In dat opzicht heeft de democratische richting onze volle, ongedeelde en hartelijke sympathie. Maar waar in deze zelfde democratische richting ook zich belichaamd heeft het streven der Fransche Revolutie; waar deze democratie het volk souverein wil verklaren en alle gezag, door God ingesteld, wil treden onder den voet, daar kan de Calvinist niet anders dan tegen *die* democratische richting te velde trekken en is hij haar meest onverzoenlijke en principieele tegenstander.

Vóór uitbreiding van volksinvloed, maar *tegen* volkssouvereiniteit, dat is de leuze, waarmede het Calvinisme beurtelings de democratische richting steunt en bestrijdt. En het eischt een zeer scherp onderscheidings-vermogen en hooge Staatsmanswijsheid om in elk practisch vraagstuk op politiek gebied te beslissen, in hoeverre de juiste of valsche democratische richting daarbij aan het woord gekomen is.

Ongetwijfeld staat het vraagstuk op kerkelijk gebied niet geheel gelijk. Een gezag, zooals in den Staat, bestaat in de Kerk alleen bij Christus, haar hoofd en Koning. De ambtsdragers hebben in de gemeente geen *heerschende*, maar een *dienende* macht.

Op staatkundig gebied bestaat het volk uit *soevereinen*"; op kerkelijk gebied is het volk *priesters en koningen*". Maar al gaat de vergelijking niet geheel door, toch kon het tweeërlei karakter der democratische richting op staatkundig gebied uitnemend dienst doen om ook op kerkelijk gebied ons te waarschuwen voor het gevaar, dat aan elk democratisch streven verbonden is.

In het streven naar uitbreiding van den invloed der gemeenteleden op den gang van het kerkelijk leven ligt op zich zelf zeer uitnemende gedachte, die met het wezen van het calvinisme volkomen overeenkomt. De Gereformeerde Kerken zijn steeds èn in theorie èn in practijk democratisch in den goeden zin des woords geweest. Terwijl de Kerk van Rome alle gezag laat rusten in de handen van den Paus als Christus' stedehouder op aarde en de Luthersche Kerk in plaats van den Paus den Landsvorst stelt, die sum mus episcopus (d. i. opperste Bisschop) is in Christus' Kerk, heeft Calvijn, en hebben na hem alle Gereformeerde schrijvers van naam beleden, dat alle kerkelijke macht ten principale rust bij de gemeente, dat de gemeente, die deze macht van Christus zelf ontving, haar uitoefent door de ambtsdragers; dat de ambtsdragers er dus zijn om en door de gemeente en niet de gemeente om en door de ambtsdragers.

En deze „democratische gedachte" is geen blootе theorie gebleven, maar heeft de practijk wel degelijk beheerscht. In geen andere Kerk dan de Gereformeerde treden naast het ambt van predikant *ouderlingen* op, die als leekenelement mede de Kerk regeeren. Juist in deze ouderlingen, die niet als de predikant van buiten af in de gemeente inkomen, maar met de gemeente zijn opgegroeid en haar leven mede hebben doorleefd, die geen mannen zijn van studie maar van de practijk; die niet levenslang zijn aangesteld, maar telkens door de gemeente moeten worden gekozen, ligt het tegengif tegen de hierarchie, het echt-democratische element der Calvinistische Kerkregeering. Daarom kan gezegd worden en daarom alleen dat de Kerkeraad, waarin deze ouderlingen saam zitting hebben, „de geheele gemeente representeert." Terwijl, volgens Rome, de Paus, de bisschop, de pastoor de ecclesia representativa is d. w. z. dat hij in zijn persoon de Kerk vertegenwoordigt en daarin het grondbeginsel van alle hierarchie schuilt, stelt de Gereformeerde Kerk de „vertegenwoordiging der Kerk", d. w. z. de macht, die uit naam der Kerk handelt, regeert en besluit, is den *Kerkeraad*, die voor verreweg het grootste deel bestaat uit werkelijke en geen gefingeerde vertegenwoordigers der gemeente, n. l. de ouderlingen. Historisch staat het dan ook vast en is voor geen tegenspraak vatbaar, dat het opkomen van het ouderlingenambt in de Gereformeerde Kerken uitsluitend te danken is aan de behoefte, om de regeering der Kerk, de oefening der tucht enz. te laten geschieden *met medewerking der gemeente*, waarom uit haar midden de meest invloedrijke en godsaligste mannen moesten gekozen worden om met den dienaar des Woords de Kerk te regeeren.

Maar zelfs met dit opnemen van het „leeken element," wanneer de naam ons geoorloofd is, in de regeering der Kerk, is het democratisch karakter der Gereformeerde Kerkenorde nog niet uitgeput. Zal het beginsel, daar de Kerkeraad „de gemeente representeert" geen fictie maar werkelijkheid zijn, dan mag de Kerkeraad geen enkel ingrijpend besluit nemen zonder dat de gemeente vooraf over dat besluit gehoord en daaraan haar approbatie heeft verleend. Een college, dat de gemeente *heet* te vertegenwoordiger, maar feitelijk geheel buiten de gemeente om handelt, ja tegen haar wil in besluiten neemt, zou ophouden een representatie der gemeente te zijn. Vandaar, en nu zal de beteekenis van dit feit duidelijk worden, dat bij de verkiezing van ambtsdragers, het toelaten tot het Avondmaal van leden der Kerk, het oefenen van tucht enz. als onafwijsbare eisch van het Gereformeerde beginsel geldt, dat al deze handelingen, voor zij hun beslag krijgen, *aan de gemeente moeten worden meegedeeld*. Deze mededeeling is niet een *kennisgeving* van een door den Kerkeraad genomen besluit, opdat de gemeentelden er zich blindelings aan zouden onderwerpen, maar heeft juist omgekeerd ten doel de gemeente over dat besluit te „hooren", gelegenheid te bieden aan ieder, die wil, om bezwaren in te brengen bij den Kerkeraad, en eerst daarna tot vaststelling van het besluit over te gaan. Elk besluit van den Kerkeraad moet, zal het rechtskracht krijgen, eerst langs eenen weg door de gemeente worden geapprobeerd.

En eindelijk, om de democratische lijn in ons Gereformeerd Kerkrecht ten einde toe af te loopen, het recht der gemeente wordt wel het sterkst gehandhaafd in hetgeen dat kerkrecht leert omtrent het jus reformandi, het recht tot hervorming der Kerk dat de *gemeente* toekomt. Wanneer het college, dat de gemeente moest vertegenwoordigen, feitelijk tegen het karakter der gemeente als Bruid van Christus is, zich zelven in de plaats van den wettigen Koning der Kerk gaat stellen, Zijn Woord op zij en daarvoor eigen wetten en reglementen in de plaats schuift, dan treedt het primordiale recht der gemeente weder op; dan zet zij zulke ambtsdragers af en benoemt anderen in hun plaats, gelijk de gemeenten metterdaad in de 16e eeuw tegenover de gedeformeerde Kerk van Rome en in onze eeuw tegenover de gedeformeerde Hervormde Kerk hebben gedaan.

Over deze democratische beginselen bestaat onder hen, die waarlijk Gereformeerd zijn, geen verschil van meening. Wie daaraan tornt, houdt op Calvinist te zijn.

K.

Het is uitnemend, dat ook dit vraagstuk nogmaals principieel worde toegelicht.

Oudtijds sliep men te spoedig in op het oorkussen van de *fictie*. Maar ook anderzijds behoort gewaakt te worden, dat geen verkeerd *beginsel* insluipe.

Officieele Berichten.

AXEL, 15 Dec. '99. De Gereformeerde Kerk A te Axel werd heden eene aangename ure bereid.

Nadat de gemeente ruim acht maanden vergaderd had in eene hulp- of noodkerk, mocht zij heden 't voorrecht smaken, haar nieuw kerkgebouw in gebruik te nemen.

De Gemeente, vele belangstellenden en genoodigden in grooten getale daartoe opgekomen vulden het ruime en schoone kerkgebouw.

Onze geachte leeraar Ds. K. J. Kapteijn, opgetreden zijnde om deze eerste samenkomst te leiden, riep de gemeente en alle aanwezigen een hartelijk welkom toe, waaarna Zijn Eerw. ons eenen blik deed slaan in het verleden, ons wijzende, hoe voor betrekkelijk korten tijd, nog geen 40 jaren geleden, ons oud kerkgebouw nog ruimte moest bieden voor de drie zusterkerken hier in de omstreken van Axel, die toen nog gecombineerd waren en thans is het reeds te klein gebleken om onze gemeente te kunnen bevatten.

Tevens wekte hij ons op tot ootmoedigen dank aan den Heere, die deze kleine en jeugdige plant reeds tot eenen boom heeft doen opwassen.

Om ons in deze stemming te brengen ging Zijn Eerw. er toe over om naar aanleiding van Openbaring 21 vers 22, eene schoone en voor deze gelegenheid toepasselijke rede uit te spreken, er de gemeente op wijzende, a. hoe wij dit nieuwe gebouw hebben te beschouwen, b. hoe wij het hebben te aanvaarden, c. hoe wij het hebben te gebruiken; opdat wij zouden bewaard blijven voor overschatting, maar het ook niet zouden onderschatten.

Dat wij het niet zouden overschatten deed Zijn Eerw. uitkomen, door ons er op te wijzen, dat tempels van den ouden dag, en kerkgebouwen van den nieuwen dag er zijn om der zonden wille, want de Apostel zag in het nieuwe Jeruzalem, waar hij de triompheerende Kerk vergaderd zag, geenen tempel.

Maar niettemin hebben wij ons kerkgebouw te beschouwen en te aanvaarden als een geschenk van de gunst onzes Gods, omdat het Hem beliefd ons, Zijne strijdende Kerk, besmet met zoovele zwakheden en gebreken, te bouwen, troosten en vermanen. Groote reden derhalve om er een naarstig gebruik van te maken door trouw op te komen onder de verkondiging van Gods Woord en de Sacramenten te gebruiken.

Hierna betuigde Zijn Eerw. zijnen dank namens den kerkeraad aan den heer T. Kuipers, architect, daar bij ons onder zijne leiding zulk een doelmatig en schoon kerkgebouw deed geworden, hem toebiddende dat, waar de kunst en het schoone niet door den dienst van God worden uitgesloten, hij nog lang moge werkzaam zijn, om ook daarin den Heere te dienen tot uitbreiding van Gods Koninkrijk.

Vervolgens werd nog het woord gericht tot Burgemeester en Wethouders dezer plaats, aannemers en orgelmaker, laatstgenoemde, wegens het restaureeren van het orgel.

Dezen werden dank gezegd voor hunne welwillendheid en ijver, die door hen waren aan den dag gelegd, waardoor zij hebben medegewerkt tot het welslagen van den bouw dezer schoone kerk.

Ten slotte werd nog een hartelijk woord gesproken door Ds. R. W. de Jong van Ter Neuzen, die namens zijne Kerk als onze zusterkerk zijne blijdschap en deelneming uitsprak in tegenstelling met de wereld, die, als het anderen wel gaat, daardoor afgunstig worden; in het Koninkrijk Gods daarentegen past den gulden regel, zich ook te kunnen verblijden met de blijden.

Voorts waren afgevaardigden aanwezig der zusterkerken A. en B. van Zaamslag, terwijl andere Kerken der classis schriftelijk van hunne belangstelling blijk gaven.

Hierop werd dit samenzijn gesloten met het zingen van Ps. 72 vers 11 en het uitspreken van den Apostolischen zegen.

Ons kerkgebouw, dat onder leiding van den heer T. Kuipers werd opgebouwd, is een keurig en sierlijk gebouw, dat ruimte biedt voor plm. 400 personen.

Namens de Kerkeraad der Ger Kerk A. te Axel.

J. Luttijs, *Scriba*.

Voor Kinderen.

EEN OUD KERSTLIED.

Van d' opgang tot den ondergang
Des lichts, weergalm nu 't lofgezang,
Want Jezus Christus, 's werelds Heer,
Daalt tot, daalt voor ons zeeg'nend neer.

Hij, die door d' almacht van Zijn woord
De heemlen bracht en de aarde voort,
Draagt nu het armlijk kleed des stofs;
Straks schenkt Hij ons 't gewaad des lofs.

Zijn lof klinkt alle heem'len door,
Hem jubelt thans der eng'len koor,
De herders brengen blij hun groet,
Den een'gen Herder die ons hoedt.

Het Kind dat slaapt op moeders schoot,
Verwint den Satan en den Dood,
En voert ons eens in 's hemels zaal,
Ten heerlijk, eeuwig Bruiloftsmaal.

(Naar het Latijn)

VERBODEN WANDELING.

XIII.

„Een eenig zondaar verderft veel goeds," zegt de Schrift, en dat bleek ook hier

Toen Geertje thuis kwam was 't als bezag zij alles in des kosters huisgezin met andere oogen dan vroeger. Dusver had zij niet anders gemeend, of zij had het hier goed, en was nog bevoorrecht boven velen. Zoo deed zij dan ook met liefde en dankbaarheid wat zij te verrichten had, al was dat ook op sommige dagen niet weinig.

Doch nu kwam 't haar ineens voor, dat zij toch eigenlijk een saai en vervelend leven had, vergeleken bij dat van anderen, die er hun plezier van konden nemen. Wat stak daar ook eigenlijk voor kwaad in?

Wanneer iemand *meent*, dat hij ongelukkig is of 't slechter heeft dan hij verdient of dan het behoefde, is 't voor hem ook werkelijk zoo, al ziet ook niemand het anders in. 't Gesprek met de herbergierster had Geertje de oogen geopend, zooals zij dacht. Zij voelde zich nu niet vrij meer, verstoken van veel genot en diep te beklagen misschien nog wel. Een paar dagen was zij er geheel stil van. Dit was zoozeer tegen haar gewoonte, dat de juffrouw eindelijk naar de reden vroeg. Doch het meisje antwoordde slechts met: „O, 't is niets" en de juffrouw, schoon overtuigd dat het wèl iets was, zweeg voor 't oogenblik.

Zoo kwam de Zondag. Na kerktijd vroeg Geertje, of 't goed was dat ze eens een singeltje om ging. De buitensingels, nu verdwenen, waren toen de gewone wandeling van vele Amsterdammers, die dan de vestingmuren der stad aan den eenen kant zagen en aan de andere zijde weiland. 't Was niet heel mooi, maar men vond het toch een „brave wandeling"

„Ik wou liever, dat ge dat niet deedt,", zei de koster: „ge weet op Zondag hebben we iets beters te doen."

„Maar er steekt toch geen kwaad in om eens bij zulk mooi weer onder de groene boomen te loopen" zei Geertje, „dat doen zooveel menschen."

„Jawel" was 't antwoord, „maar die God vreezen kennen wat beters. Al het aardsche gaat voorbij, en we moeten liever bedenken wat tot onzen eeuwigen vrede dient, dan al die vergankelijke dingen na te jagen, vooral op Zondag".

Geertje zweeg en de koster maakte zich gereed om naar „de Zon" te gaan, waar hij wezen moest, omdat er dien middag vergadering was. De juffrouw ging in de keuken om den maaltijd te bereiden, waar trouwens des Zondags weinig aan te doen was. Men zou heden vrij laat eten, gelijk Geertje wist. Nauwelijks waren de koster en zijn vrouw vertrokken, of Geertje kleedde zich aan, groette Huibert en Koosje, en ging de deur uit. Weldra had zij de Zaagpoort bereikt, een nauwe doorgang in den stadsmuur, en kuierde zoo naar den buitensingel, waar 't vol was van wandelaars; ook enkele karossen of rijtuigen waren te zien. In de stadsvest had men schuitjes met roeiers; jongens speelden op de balken, die in het water hun tijdelijke bergplaats hadden, joden liepen met koekjes te koop, kortom er was heel wat leven en beweging, meer voorzeker dan op den dag des Heeren paste. Want ook toen viel over het waarnemen van dien dag veel te klagen, wat de predikanten in de kerk dan ook vaak deden. Al werd niet zoo openlijk de Rustdag ontheiligd als nu, toch liep het ook daarmee vaak slordig. Zoo werd b.v. in de buurt van de Weteringpoort op Zondagmorgen kattenmarkt gehouden, waar denkelijk nog wel meer dan muizenvangers werden verhandeld. De vermaning van den Catechismus omtrent den Rustdag was toen evenmin onnoodig als thans.

In jaren had Geertje zoo'n Zondagmiddag niet gehad. Toen zij in 't huis harer ouders was, viel zoo iets meer voor, doch dat was al lang geleden. Zij vergat geheel den tijd, tot zij eindelijk met schrik de klok van den Westertoren vier hoorde slaan. Op een drafje haastte zij zich huiswaarts, en kwam buiten adem aan.

„Waar hebt ge toch gezeten?" vroeg de juffrouw, „ik heb je zoo gemist. Vader is ook al thuis."

Dit laatste leek Geertje 't minst van alles, en ook niet, dat de koster bij het eten heel weinig zei en blijkbaar iets had, dat hem hinderde. Wat dat was bespeurde zij des avonds, even voor 't naar bed gaan. Haar pleegvader riep haar alleen, en vroeg waar zij dien middag was geweest. En toen Geertje dat verteld had, volgde een ernstige vermaning om des Heeren dag te heiligen en een scherpe bestraffing over haar ongehoorzaamheid. Geertje dorst niets zeggen, maar haar gezicht toonde al te goed wat zij dacht. Evenmin baatte het veel dat de juffrouw den volgenden dag haar 't verkeerde van haar gedrag onder 't oog bracht. Geertje zei eenvoudig: „Ik heb toch geen kwaad gedaan, en waarom mag ik Zondags niet wandelen? Dat doet de dominee ook wel."

Nu moet ik hierbij opmerken, dat het meisje daarin gelijk had, en ook dat het op zich zelf volstrekt niet verkeerd is des Zondags eens buiten te wandelen. Zelfs al vierden wij den Rustdag gelijk Israël dat deed — wat niet zoo is — dan zou nog wandelen geoorloofd zijn. De Heere God heeft den Sabbat gemaakt om den mensch, en gunt ons rust ook door ons te verlustigen in Zijn schepping.

Maar is dus een wandeling op Zondag niet verboden, dat wil niet zeggen, dat al wat er bij kan komen, *ook* goed is. Rijden en rossen, herbergbezoek, dat al deugt er niet bij, net zoo min als in de tram terug te keeren omdat men moe is. En bovendien kan er nog veel kwaads geschieden door gesprekken en daden die niet betamen, waartegen de apostel ons nadrukkelijk waarschuwt.

Daarin nu zal ook wel allereerst de reden gelegen hebben, dat de koster Geertje op Zondag niet liet wandelen. Hij wist zeer goed, dat er op die wandelingen Zondags, „zoo'n singeltje om", heel wat kon voorvallen, waar de Heere God geen welgevallen in heeft, en dat kwaale samensprekingen goede zeden bederven. De kennissen van Geertje uit vroeger dagen vooral, waren nu juist niet van de vroomsten en hen trof zij op zulke wandelingen aan. Doch als gezeid 't wandelen op zich zelf was niet verkeerd, en de koster dreef het te ver, door te meenen dat 'sHeeren dienst het verbiedt. Beter ware geweest zoo hij zelf met al de zijnen, zoo nu en dan eens een luchtje ware gaan scheppen.

Geertje althans werd wrevelig door de bestraffing, hoe gegrond die ook grootendeels was, en 't zou blijken wat gevolgen een in zich zelf kleine zaak hebben kan.

Hoogenbirk.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

De Vereeniging tot Bevordering van Christelijk leven en Onderling Hulpbetoon te Magelang.

Aller oogen zijn thans gericht op den hevigen strijd, gevoerd tusschen onze stamverwanten in Zuid-Afrika en de op goud azende Engelschen. Met zelfvoldoening en trotsch volgen wij de aaneenschakeling van moedige daden der Boeren, wij juichen bij elke nederlaag den Engelschen toegebracht; wij openen onze beurzen om den gekwetsten hulp en lafenis te kunnen toebrengen, om de toekomst der weduwen en weezen van de in dien verfoeilijken strijd gevallenen minder donker te doen worden.

Dat alles is edel; dat alles toont, dat het Nederlandsche volk zijn zin voor vrijheid heeft bewaard en dat het in tijden van nood goed en bloed veil zal hebben om zijn staat als vrij volk te handhaven.

Doch bij dat alles mogen wij niet vergeten, dat er op andere plaatsen ook geleden wordt, dat er, behalve in Zuid-Afrika, ook in andere streken hulp noodig is. Daarom ook opent uwe beurs voor onze stamverwanten, doch sluit haar niet voor anderen!

Wenden wij het oog naar onze koloniën in Oost Indië, dan zien wij daar hoe onze zonen in het afmattende tropische klimaat hun leven veil hebben voor de eer van Nederland. Ook die mannen hebben dikwijls vrouwen en kinderen en zou men dan, als zij in den strijd gevallen zijn, hunne weezen onverzorgd laten?

Ja, weezen van gesneuvelde soldaten, en verlaten en onverzorgde kinderen met een Hollandschen naam zijn er in overgroote talrijkheid in Indie te vinden. Om die kinderen uit het slijk op te beuren, om hun een goede opvoeding te geven werd te Magelang de Vereeniging tot Bevordering van Christelijk Leven en Onderling Hulpbetoon opgericht, tot wier steun zich spoedig eene Commissie van Bijstand vormde. Als gedelegeerd lid van die Commissie hebben wij getracht door het laten rollen van een sneeuwbal eenig geld bijeen te krijgen om die Commissie in haar schoonen taak te steunen. Doch, helaas! heeft dit zoo weinig medewerking gevonden, dat tot dusverre slechts ruim 30 gulden is bijeengebracht. Wij kunnen toch niet denken, dat men zal opzien tegen het schrijven van twee zeer kleine sneeuwbalbrieven of tegen het opzenden van een bijdrage van slechts tien cent. Laten wij bedenken, dat de moeite van het schrijven van die brieven slechts een paar minuten tijd kost, terwijl daar in Indie mannen zijn, die al hun tijd, zelfs hun leven over hebben voor die soldaten en soldatenkinderen.

Neen, niet uit lakschheid, gelooven wij, wordt ons geen steun verleend, maar wel uit onbekendheid met ons streven en daarom en ook op het verzoek van enkelen, die ons welwillend een bijdrage zonden, zullen wij hieronder wat breeder uitwijden over de Vereeniging tot Bevordering van C. L. en O. H. te Magelang.

Ongeveer zeven jaren geleden werd de heer Johannes van der Steur uitgezonden om te Magelang, de grootste garnizoensplaats van Java, werkzaam te zijn als Middernachtzendeling onder de militairen. In de uitoefening van deze betrekking kwam hij in aanraking ook met de minste klasse der Indo-bevolking en stond versteld en verontwaardigd over het leven in die kringen, vooral op de garnizoensplaatsen. Hier vond hij kinderen zonder ouders, zonder verzorgers of in eene onreine omgeving in ledigheid tot ondeugd opgroeien; daar zag hij knapen en meisjes door hun vader verlaten tot paria's der maatschappij worden. De ongebondenheid om hem heen deed hem beseffen, dat slechts verbetering in het lot van den minderen Indo-Europeaan kon gebracht worden door de jeugd op te voeden en een reinen geest bij haar op te wekken. Doch hij stond alleen, hoe gaarne ook, kon hij, bij zijne geringe middelen niet doortastend optreden. Doch in het klein wilde hij toch iets doen; kon hij de groote massa geen beter lot bereiden, dan zou hij toch enkelen tot zich nemen.

Een viertal kinderen van een gesneuveld fuselier nam hij bij zich in zijne eenvoudige woning, hij voedde en kleedde hen en gaf hun eene opvoeding, welke een eigen vader niet beter zou kunnen verstrekken. Toen zijn edelmoedige daad bekend werd kwamen er van alle kanten aanvragen bij hem om meer kinderen op te nemen. Door hulp uit Nederland en uit Indie gevoelde hij zich gelukkig in de gelegenheid gesteld te zijn om zijn arbeid eenigszins uit te breiden, doch daarop steeg ook het aantal aanvragen, zeer dikwijls werd hij door den Raad van Justitie verzocht de voogdij op zich te nemen van kinderen zonder bekende familie. Nu richtte hij met eenige geestverwanten de Vereeniging op tot Bevordering van Christelijk Leven en Onderling Hulpbetoon, welke Vereeniging kort daarop Rechtspersoonlijkheid verkreeg.

Deze Vereeniging nu stelt zich ten doel:

1e. Den minderen militairen het gemis van familieleven te vergoeden door oprichting van Militaire Tehuizen,

2e. Door weezen, halfweezen, verlaten en verwaarloosde kinderen op te voeden en weduwen te ondersteunen en

3e. De publieke opinie te bewerken ten voordeele van reinheid van zeden en tot bevordering van het huwelijk en daardoor wering van het concubinaat. De jongens door die Vereeniging aangenomen zouden in hare inrichting opgeleid worden tot flinke handwerkslieden en soldaten, en meisjes tot goede huishoudsters.

Nu kon de heer Van der Steur door maandelijksche contributies gesteund wel iets meer doen, doch nog altijd bleef hij in zorgelijke omstandigheden. Gebouwen, om de aan zijn zorg toevertrouwde kinderen te huisvesten, had hij niet, door de goede hulp van het gouvernement werd hem eene oude inlandsche kazerne in bruikleen gegeven, waarin hij nu met ongeveer 125 kinderen verblijf houdt. Rekenen wij nu dat elk kind hem per maand 12 gulden kost voor voeding, kleeding enz., dan is dit al eene uitgave van *f* 1500 per maand of *f* 18000 per jaar.

't Is waar, voor zijne inrichting is *f* 6000 op de Begrooting voor 1900 gebracht en staat hij zijn inkomen van *f* 1800 als Godsdienst-leeraar en zijne toelage als Broeder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw geheel aan de inrichting af, doch toch blijft hij ondanks dit alles steeds in zorgen. Verleden jaar, toen in de kolonien het belang van zijn werk ingezien werd, werd te Magelang opgericht eene Commissie van Bijstand in den arbeid der Vereeniging C. L. en O. H. Deze Commissie deed toen in bijna alle Nederlandsche bladen eene

oproeping om geldelijken steun. Zij wenschte van de verzamelde gelden een paar gebouwen te stichten, één voor jongens en één voor meisjes. Wel kwam er eenig geld bijeen, waaronder een belangrijke gift van H.H. M.M. de Koninginnen, doch niet genoeg om te bouwen. Daarom ook vragen wij hulp aan hen, die een open oog hebben voor de belangen van Indië; mocht men een sneeuwbalbrief ontvangen, zoo hopen wij dat die niet achter gehouden zal worden. Ook stellen wij ons beschikbaar tot het ontvangen van giften van hen die geen brief ontvangen. In deze courant zal daarvan melding gemaakt worden en verder rekening gedaan aan het Nederlandsche Comité van Bijstand, bestaande uit Baron van Heemstra, President, Gravin van Randwijck, geb. van Hogendorp en hare zuster Mevr. Idsinga, secretaressen, benevens den heer Stap, penningmeester.

C. W. HOOGENDOORN,
Gedelegeerd Lid der Commissie van Bijstand.

Apeldoorn, 1 Dec. 1899.

Geachte Redactie!

In het „Orgaan van den Ned. Vrouwenbond tot bevordering van het zedelijk bewijstzijn" van Juni l.l. lezen wij aan 't adres van onze Ministers en Plaatselijke Bestuurders ten opzichte van de reglementeering van de ontucht het volgende, overgenomen uit een rede van Mevr. Butler: „Wee u, gij geveinsden!" zoo sprak Jezus tot de hooggeplaatste misleiders van de publieke conscientie, „want gij zijt gelijk de graven die niet openbaar zijn, en de menschen die daarover wandelen, weten het niet!"

Bij deze woorden zouden we met Job kunnen uitroepen: „Och, dat *ze* met een ijzeren griffel en lood voor eeuwig in de rots wierden uitgehouwen!" Doch neen! laat ons hopen en bidden dat de aangesprokenen hun zonde in deze erkennen en ervan terugkomen! En daartoe kunnen we volstaan met te zeggen: och, dat al wat dag- of weekblad is, ze overnemen in hun verband, opdat er zekerheid zij dat ze den heeren Ministers en den stadsbesturen onder de oogen komen!

Ik las dezer dagen een korte beoordeeling van een paar mijner laatst in druk verschenen geschriftjens, in welke beoordeeling o.a. gezegd wordt dat ik mij „op glibberig terrein waag", doch met de bijvoeging dat die boekjens „zich wel laten lezen". Ik dacht daarbij: dan moet ik die hachelijke tochten, al wel volbracht hebben, dat ik er zonder buiteling af ben gekomen. Nu, daarvan is de eer niet aan mij, maar aan mijn getrouwen en genadigen Leids man. En wat „glibberig" betreft, voor al wie een oog en een hart heeft voor de publieke zaak ter wille van recht en gerechtigheid en het waarachtig heil des volks, is er in den tegenwoordigen tijd haast geen enkel terrein dat in genoemd opzicht voor de betreding niet groote voorzichtigheid ten vereischte stelt, in politiek als in legislatuur, in koloniale als in huiselijke staatszaken, in de wetenschap als in de dagbladlectuur. Hoe kan het ook anders in al die dingen God en Zijn gebod hoe langer zoo meer worden verzaakt en tegengestaan!

Dat terwijl al de Christen genaamde Mogendheden lijdelijk aanzagen, dat een Christelijke natie door den Turk op de wreedste wijze werd uitgeroeid, en ook allen tot nu toe zwijgen tegenover de manoeuvres van Engeland ten aanzien van Transvaal, — de Regeering van ons klein landjen alleen zich voor geen van beiden in de bres stelde, is haar niet euvel te duiden. Maar dat zij zich aan die ongerechtigheden mede schuldig maakt door toe te geven in het niet uitnoodigen van de Transvaal tot de thans gehouden conferentie, uit vrees voor Rusland en Engeland, en door een vreedzaam klager uit de Armeniers te beletten in Den Haag zijn rechtmatigen klacht voor het publiek te brengen naast die Conferentie *voor de vrede*, uit vrees voor Turkije, — dat is een flauwheid die niet te vergeven is aan de opvolgers der Godvreezend moedige vaderen die weleer meer dan eens aan de machtigste potentaten de wet voorschreven!

En dat de Regeering Japan naar de oogen ziet en, billijk of niet billijk, zich haast om aan het verlangen van daar te voldoen, terwijl Zij bij een volk dat aan onze zorg en hoede is opgedragen en dat zoo groot een contingent voor onze schatkist oplevert, nog altijd werkeloos blijft toezien dat degenen die daar tot de Gemeente van Christus toetraden, juist daarom op schandelijke en smadelijke wijze worden verdrukt, en Zij zelfs geen hand uitsteekt of een enkele poging aanwendt om hen daartegen te beschermen en hunne burgerlijke rechten te handhaven, — zie, dat is ten hemel schreijend!

Ook al een „glibberig terrein", niet waar? Ach, aan alle kanten vinden we geen ander voor onzen voet, indien we waarheid en recht en de eere Gods willen voorstaan tegenover de wijsheid der wereld, en voor de waarachtige naastenliefde willen opkomen!

Wat is de zaak? De vreeze Gods is uit hunne oogen. Niet wat God wil en gebiedt, aan regeerders zoowel als aan geregeerden, niet dat wordt gevraagd en inachtgenomen, maar eigen wijsheid en aardsche politiek met al haar kronkelpaden en leugenleer, die worden tot leidslieden gekozen. Zoo kan het niet bevreemden, dat de zegen ontbreekt en men van het eene slop in het andere geraakt. En het einde, wat zal het zijn? Steeds gruwelijker zedenbederf en ondergang! Meent gij, Heeren Ministers! dat de staten die gij nu zoo slaafsch naar de oogen ziet, u en Nederland daarvoor zullen eeren en ons vriendschap bewijzen, nu Nederland verachtelijk is geworden in hunne oogen? Dáár zit staatkunde voor, evenals bij u; in staatkunde is eigenbaat; halen wat men halen kan. En die zich verlaagd hebben moeten het ontgelden! Het heeft toch een beteekenis dat reeds eenmaal, toen onze vaderen verflauwden in het vertrouwen op God, vanwege een vreemde mogendheid tot hen gezegd is: „Wij zullen handelen bij u, over u, zonder u!" Wie weet — moge God het genadig verhoeden! — of die schande weder over ons komt! Gij zult dat niet kunnen afweren met uwe wijsheid, die dat zal veroorzaakt hebben!

Recht en gerechtigheid oefenen in de vreeze Gods, in alles en jegens en tegenover elk, wie het zij: daarin alleen is heil te wachten; en daar is geen ander recht dan Gods recht en gebod.

Een enkel woord nog over de Christen-Inlanders in Ned. Indië. Ik herhaal met alle kracht wat ik elders reeds meermalen zeide: *niet* moeten ze met Europeanen worden gelijk gesteld! Daarmede zoudt ge hun meer en noodlottiger kwaad doen dan ze thans te lijden hebben, en bovendien veroorzaken dat weldra duizenden kwamen toestroomen *om Hollanders te worden*; en het zou onmogelijk zijn ze naar den eisch der heilige zaak te wegen, zoodat vaak de oprechten met de anderen zouden worden afgewezen! *Gelijk* moeten ze zijn *met hun volksgenooten*, en niet tot paria's, hun vertrappelingen gemaakt! Dáár moet een Regeering voor zorgen, die uit in Christus' Naam gedoopte personen bestaat! In hun burgerlijke rechten moeten ze gehandhaafd, in hun rechtmatig grondbezit, hun erfrecht, hun huwelijksrechten, hun recht op Sabbathsrust, en welke rechten meer hun volksgenooten genieten, — in hoofdzaak hun recht op onbelemmerde uitoefening van den godsdienst die ze belijden. Hun bescherming tegen onrecht „van wien ook" behoort naar de wet tot de verplichtingen van den Gouverneur-generaal. Terwijl alle Inlanders in die bescherming deelen, waarom zijn juist de Christenen onder hen uitgesloten?

Men begint te roepen: „wijst ons feiten; toont bepaalde personen aan, die hen verdrukken, in plaatsen waar dat geschiedt!" Is het de Regeering die die aanwijzing verlangt? Zoo ja, hoe komt het dat ze nu pas daarnaar begint te vragen? Heeft dan nooit één bestuursambtenaar in zijn rapporten melding gedaan van deze omstandigheden, die aan iedereen bekend zijn? In ieder geval zijn zij de verantwoordelijke personen aan wie die vraag moest gedaan worden. Wanneer zij getrouw zijn, moeten de rapporten in menigte inkomen.

Nog iets: indien de Regeering in dit opzicht logisch denkt, moet ze reeds lang hebben begrepen dat het *niet anders kon* zijn, als nood zakelijk gevolg van haar eigen beschikking. Immers heeft ze zelf in de wet de clausule ingelascht waarbij de Christen-Inlanders „blijven onder het bestuur van de Inlandsche hoofden."

Welnu, dezen zijn Islamieten en dus, uit kracht van hun post, volgens den adat verplicht te waken voor de instandhouding van den Islam en tegen afval daarvan, en waar deze plaats heeft, middelen aan te wenden dat die zich niet meer uitbreide en dat de afgevallenen tot terugkeer genoopt worden. En wat ligt dan, naar hun begrippen en denkwijze, anders voor de hand dan dat ze die „afgevallenen", hun *onderhoorigen* door beschikking van de Regeering zelf, op allerlei wijzen druk en moeite aandoen door hun hun aandeel Sawah te ontnemen of te onthouden en hun niet te vergunnen te deelen in erfenissen van eenigen Islamiet, zij het ook hun eigen vader of broeder of echtgenoot! Het kan niet anders of deze ongerechtigheden *moeten* geschieden tengevolge van de eigen bepaling der Regeering, zoodat Zij waarlijk geen reden kan hebben om van ons nog te eischen feiten op dat gebied aan te wijzen. Een verstandig mensch vraagt niet naar bewijzen van dingen die vanzelf spreken tenzij hij daar oneerlijke bedoeling bij heeft.

Daarom, indien de Regeering inderdaad het goede wil voor de gekochten door Christus' Kruisbloed onder het volk dat Christus zelf haar heeft toevertrouwd en ze het waarlijk meent met haar betuiging dat de Zending aan het beheer over de kolonie ten goede komt, dan worde in allerijl de wetsbepaling ingetrokken waarbij zoo duur gekochten, Christus' bizonder eigendom, aan hun natuurlijke vijanden weerloos zijn overgeleverd. Maar, nog eens, *zonder hen daarom met Europeanen gelijk te stellen!* En dan zorge de Regeering, dat hun al hun burgerlijke rechten gewaarborgd zijn in de zelfde mate als voor hun volksgenooten, en dat zij ook in gelijke mate deelen in 's Landvoogds bescherming tegen onrecht van welke zijde ook!

Een paar vragen nog: 1o. is de grond van Java het eigendom van den Nederlandschen staat of niet? Zoo ja, heeft de staat dien dan overgedaan aan de macht van den Islam? Of heeft de Islam van zich zelf eenig zeggenschap over dien grond? Immers neen. Maar hoe durft dan een desahoofd tot een onderhoorige die Christen is zeggen: „Gij zijt geen Islamiet: daarom moogt ge niet deelen in de velden der desa!"

2. Heeft de Regeering de macht van wetgeving in burgerlijke zaken onder het Javaansche volk aan den Islam afgestaan, en duldt zij alzoo een tweede macht naast en tegenover zich? Zoo ja, waar is de wet die zulk een regeling heeft ingevoerd? Wanneer en hoe is die wet gesanctionneerd? Zoo neen, op welken grond onthoudt dan een Inlandsche regeeringsbeambte aan een onderhoorige het erfdeel van diens vader enz. *omdat hij geen Islamiet is!* Ondersteld dat in Nederland een der congregaties op godsdienstig gebied in denzelfden geest een eigen burgerlijk wetboekje er op nahield, zouden Regeering en rechterlijke macht daar genoegen mede nemen? Hoe dan is het dat de Islam op het gebied onzer Regeering zich die macht aanmatigt? Moet daar orde op gesteld worden of niet?

„Als er velen 't huis regeeren" enz.

Pati, Aug. 1899. P. JANSZ.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Tiel en Winterswijk, G. Renting, te 's Gravendeel. — Kruiningen, H. W. Laman, cand. te Leiden. — Monnikendam, Zijp, te Koudekerke.

AANGENOMEN: Leeuwarden, J. D. van der Munnik, te Barendrecht.

BEDANKT: Sneek, A. van Dijken, te Aalten. — Witmarsum, A. S. Schaafsma, te Boornbergum c. a. — Vledder, H. Reiners, cand. te Steenwijkerwold.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Uitwijk en Waardhuizen, van Grieken, cand. te Woerden. — Nes en Wierum, Joh. Luuring, cand. — Oude Niedorp, J. N. Drost, cand. — Groot Ammers, J. H. W. Kalkman, te Woerden. — Oudega, H. van Eyk van Heslinga, te Berlicum. — Zuidscharwoude, J. Heep C.Hz., te Wijdenes. — Lobith c. a., N. C. Renken, cand. — Bergeik en Riethoven, H. den Boer, te Wieringerwaard. — Stevensweert, W. van Leeuwen Boomkamp, te Olst. — Hazerswoude, P. J. Kromsigt Jz., te Wierden. — Sir Jansland c. a. en Scherpenisse, J. K. C Trillaard, cand. te Middelburg. — Den Bommel, J. Willemse, te Sloten. — Spaarndam en Spaarnwoude, A. Verwaal, cand. te Utrecht. — Jaarsveld, Bergambacht en Eierland, M. Jongebreur, cand. te Ouderkerk a/d IJsel. — Harich en Ruigahuizen, C. J. Oskam, cand. te Utrecht. — Midlum, J. D. de Hoog, te Simonshaven en Biert. — Meeuwen, H. R. Meeuwenburg, cand.

AANGENOMEN: Kuinre M. J. Punselie, cand. te Gouda. — Neder-Asselt, H. Meuter, te Kalantsoog.

BEDANKT: Makkinga, R. Oort, cand. te Leiden. — Wijngaarden, M. Jongebreur, cand. te Ouderkerk a/d IJsel. — Moerdijk, M. van Grieken, cand. te Woerden. — Zuid Beierland, W. Hocksema, te Achlum en Hitzum. — Stolwijk, B. Boers C.Jz., te Kedichem. — Bornwerd c. a., J. W. Hannema, te Augustinusga. — Middelharnis, F. Heineman, te Alblasserdam. — Blitterswijk en Horst, Th. F. Uilkens, te Krewerd. — Rouveen, K. Verhagen, te Zuilen

---

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het kwartaal, eindigende 31 Dec. a.s., ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken, welken men gelieve te adresseeren aan

De Administratie van „De Heraut" Amsterdam.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

DE ADMINISTRATIE.

Amsterdam, Dec. 1899.

Advertentiën.

Heden werden wij verblijd door de voorspoedige geboorte van een *DOCHTER*.

Mevr. C. DIELEMAN—MAGENDANS.
Mr. P. DIELEMAN.

Middelburg, 18 December 1899.

Op Zaterdag 16 December leed onze gemeente een diep gevoeld en betreurd verlies, door den dood van *twee* harer Ouderlingen.

Des morgens nam de Heere tot Zich Broeder

T. OOSTEROM,

na ziekte van slechts enkele uren, en des middags Broeder

J. VAN STRAALEN,

na langdurige krankheid.

Van af de dagen der doleantie, diende Broeder OOSTEROM de Gemeente gewillig en ijverig met zijne uitnemende gaven.

Broeder VAN STRAALEN werd in '95 tot de ambtsbediening geroepen, maar was het laatste jaar meestal door krankheid verhinderd om het door hem beminde werk te verrichten.

In het bedehuis zaten zij naast elkander, tot één arbeid waren zij geroepen, op één dag nam God beiden weg, één graf zal straks beider stoffelijk overschot omsluiten, en naar hunne belijdenis zijn zij nu ook vereenigd in de eeuwige ruste der verlosten voor Gods Troon, waar wat hen hier nog scheidde is weggenomen.

Moge de Heere deze bezoeking ons heiligen, hunne gedachtenis in zegening doen zijn, de ledige plaatsen vervullen en de familiebetrekkingen troosten.

Namens den Raad der Geref. Kerk,
J. BREUKELAAR, *Praeses.*
P. BATELAAN, *Scriba.*

Bodegraven, 18 Dec. 1899.

Voor de vele bewijzen van deelneming, ondervonden bij het smartelijk verlies van mijnen zeer geliefden Echtgenoot, den Heer

JAN VETH,

betuig ik mijnen hartelijken dank.

Wed. W. M. VETH—RUIJS.

Baarn, 22 December 1899.

Hiermede betuigen wij onzen hartelijken dank voor de zeer vele blijken van deelneming, tijdens de ziekte en bij het overlijden van onze geliefde Moeder, Aanbehuwd- en Grootmoeder, zoowel van hier als elders ondervonden.

Uit aller naam,
M. G. VERZEVELDT.

Vlissingen, 22 December 1899.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

Levensverzekering-Bank „KOSMOS,"
gevestigd te ZEIST (Prov. Utrecht).
Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 23 Februari 1862.
Directie: Jhr. F. H. VAN DE POLL en Jhr. F. VAN REENEN.
Volteekend Maatschappelijk Kapitaal *f* 1,800,000.—.

Ultimo December 1898 bedroegen:

Het verzekerd kapitaal ..... *f* **49,819.525.—**
Het waarborgkapitaal ..... „ **10,066,952.25½**
De uitbetaalde verzekeringen ..... „ **9,713,122.03½**

(Het **aandeel in de Winst** voor verzekerd u van minstens f 1000,— verzekerd Kapitaal bedroeg over 1898 **10 pCt. der Jaarpremie**, uit te keeren na twee-jarig bestaan der verzekering).

Verzekeringen van Kapitalen bij overlijden en bij leven.
Gemengde Verzekeringen. Uitzetverzekeringen.
Communieverzekeringen. Studiebeurzen.
Lijfrenten. Pensioenen.

volgens tarieven, welke naar de nieuwste gegevens berekend zijn.

Gunstige voorwaarden voor verblijf in Oost- en West-Indië en Transvaal.

Prospectussen en **Formulieren** kosteloos verkrijgbaar ten Kantore der Maatschappij te *Zeist*; bij Heeren Inspecteurs en Heeren Agenten.

Dagen van Goede Boodschap

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Deel I. In den Kerstnacht.
„ II. Oud- en Nieuwjaar.
Deel III. De Paaschmorgen.
„ IV. Op den Pinksterdag.

4 deelen ingenaaid *f* 3.60; in 4 fraaie stempelbanden *f* 5.60; elk deel afzonderlijk ingenaaid *f* 1.20; gebonden *f* 1.75.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.
Pretoria.

JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN, diverse LOTEN** en vreemde **COUPONS** Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** 1/2 pCt. onder prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Onze Orgels werden reeds 293 maal bekroond.

BREEBAART'S
Orgelhandel.

Geïll. CATALOGUS met prijzen, alleenlijk van kooperij, na vele jaren gebruik, franco op aanvrage.

22 DAMRAK 22, AMSTERDAM.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering.

Gevestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 729.

Maatschappelijk Kapitaal: Een Millioen Gulden.

Commissarissen:

Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

Rom. 14 : 21. 1 Cor. 8 : 10-13.

Zij, die met het oog op bovenstaande e. a. Schriftuurplaatsen willen correspondeeren of saamspreken over de vragen: *„Wat staat ons als Gereformeerden te doen tegen de steeds toenemende drankzonde"* en *„is het gewenscht en mogelijk, te komen tot eene zelfstandige vereeniging op Gereformeerden grondslag?"* worden beleefd doch dringend uitgenoodigd hun naamkaartjes in te zenden, onder letter Z., liefst vóór 1 Januari, aan het Bureau van dit blad.

Bij ZALSMAN, te *Kampen* verschijnt:

Het Doctorenambt.

REDE bij de overdracht van het Rectoraat aan de Theol. School te Kampen,
op 6 DECEMBER.
DOOR **Dr. H. BAVINCK.**
Prijs 90 ct.

Alle Boekh. nemen bestellingen aan, en na ontvangst van het bedrag wordt het *franco* verzonden.

NIEUWE UITGAVE.

EVOLUTIE.

REDE.

bij de overdracht van het Rectoraat aan de Vrije Universiteit, op 20 October 1899,

GEHOUDEN DOOR

Dr A. KUYPER, L. L. D.

Prijs f 0.60.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.
Pretoria.

VERSCHENEN:

Ignas Prinsloo.

Een verhaal uit den tijd der Voortrekkers in Natal.

(Vervolg op „PIET UYS"),

DOOR

C. W. H. VAN DER POST,

te Fauresmith (Oranje Vrijstaat).

Met omgeveer 50 teekeningen van WILLEM STEELINK.

Dit boek is het eerste dat aan de leden der Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur **voor hun lidmaatschap 1900** verzonden wordt.

Daar niemend gaarne wachten zal tot 1 Januari 1900 om kennis te maken met dit nieuwe verhaal van den beroemden schrijver, die thans ook onder de wapenen staat ter verdediging van zijn aangenomen vaderland, zullen de uitgevers het nog in dit jaar verzenden zoodra het gereed is.

De leden der bovengenoemde Vereeniging voor **1900** ontvangen het gratis. In den handel zal het kosten *f* 1.20 ingenaaid en *f* 1.50 gebonden.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
HÖVEKER & WORMSER.

Amsterdam.
Pretoria.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

Door den heer L. C. Cnopius te Ittersum *f* 144; door den heer G. ter Meulen te Gorssel *f* 19; door den heer S. Bosselaar te Aagtekerke *f* 24; door den heer P. van Loon Az. te Gaastmeer *f* 22; door den heer M. D. de Bruijn te Bergen op Zoom *f* 23; door den heer W. J. Caspers te Heinenoord (2e storting) *f* 15; door den heer M. van der Laan te Kollum *f* 77; door den heer A. B. Jonker te Roodeschool *f* 15.50; door den heer Jn. van Zanten te Zeist, uit Driebergen *f* 46; door den heer A. de Visser te Oostkapelle *f* 21.50; door den heer H. T. Lijberse te Arnhem *f* 3; door den heer Johs. Huisman Jzn. te Zwartsluis *f* 97.50; door den heer W. Wolzak Gzn. te Alkmaar *f* 3; van den heer H. van Luipen te Maasluis *f* 2.50; van den heer P. A. Zwart te Nijkerk (Fr.) *f* 188; door den heer C. Olthoff te Wildervank *f* 23.50; door Mej. Wed. J. Duym Fzn. te Noordeloos *f* 55.50; door den heer A. Sijsma te Tiel *f* 11.50; door den heer A. D. Duijs te Elst *f* 23; door Ds. J. C. van Schelven te Dieren *f* 90.50.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):

Van de Geref. kerk te Zetten *f* 9.31½; van idem te Linschoten *f* 3.80; van idem te Vreeswijk *f* 16.50; van idem te De Bilt *f* 3.42½; van idem te IJsselstein *f* 4.52½; van idem te Benschop *f* 3.52; van idem te Ameronzen *f* 3.53½; van idem te Montfoort *f* 3.29½; van idem te Harmelen *f* 5.42; van idem te Vleuten c. a. *f* 4.45; van idem te Zeist *f* 52.65; van idem te Driebergen *f* 14.66½; van idem te Lopik *f* 5.32½; van idem te Spijk B *f* 5.62; van idem te Arnhem A *f* 18.25; van idem te Reeuwijk c. a. (1/2 coll.) *f* 1.19; van idem te Schoonhoven B c. a. *f* 8; van idem te Zevenhuizen *f* 1.26½; van idem te Berg-Ambacht *f* 1; van idem te Moordrecht *f* 1.02½; van idem te Nieuwerkerk *f* 3.50; van idem te Haastrecht *f* 1.81; van idem te Schoonhoven A *f* 5.44; van idem te Waddinxveen *f* 9.41½; van idem te Krimpen a/d. Lek *f* 1.88; van idem te Oudewater *f* 5.77; van idem te Lekkerkerk *f* 0.50; van idem te Gouda B *f* 5.27½; van idem te Haarlem A *f* 11.76½; van idem te Halfweg *f* 20; van idem te Haarlem C *f* 15,29½; van idem te Zaandam A *f* 30.98; van idem te Hoofddorp *f* 4.72½; van idem te Wormer *f* 2.91½; van idem te Sloterweg *f* 2.25; van idem te Vijfhuizen *f* 7.66; van idem te Beverwijk *f* 9.09; van idem te Monster *f* 7.61; van idem te Watergraafsmeer (1/2 coll.) *f* 3.44; van idem te Nederhorst den Berg *f* 2.94½; van idem te Delft (1/2 coll.) *f* 46.10.

Aan Schenkingen:

Uit Zierikzee *f* 10.

Voor het Studiefonds:

Door den heer H. Lith te Kralingen, van de halve stuiversver. *f* 100; van de halve stuiversvereen. te Amsterdam *f* 22.55.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

Boek- en Courantdrukkerij:
DE ROOYER KROMM & RAKER,
Amsterdam.